

Täysistunto

Tiistai 18.6.2024 klo 14.00—19.24

10. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annetun lain 20 ja 21 §:n väliaikaisesta muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 28/2024 vp

Valiokunnan mietintö HaVM 12/2024 vp

Ensimmäinen käsittely

Puhemies Jussi Halla-aho: Ensimmäiseen käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 10. asia. Käsittelyn pohjana on hallintovaliokunnan mietintö HaVM 12/2024 vp. Nyt päätetään lakiehdotuksen sisällöstä. — Hallintovaliokunnan puheenjohtaja, edustaja Peltokangas, olkaa hyvä.

Keskustelu

16.40 **Mauri Peltokangas ps** (esittelypuheenvuoro): Kiitos, arvoisa puhemies! Käsittelyssä on hallintovaliokunnan mietintö hallituksen esityksestä laiksi kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annetun lain eli niin sanotun vastaanottolain 20 ja 21 §:n väliaikaisesta muuttamisesta. Esityksessä ehdotetaan pienennettävän vastaanottorahaa ja käyttörahaa, joita myönnetään kansainvälistä suojelua hakevalle, tilapäistä suojelua saavalle ja ihmiskaupan uhrille, jolla ei ole kotikuntaa. Kyse on väliaikaisesti, 31.12.2025 asti voimassa olevasta laista.

Esityksen taustalla on pääministeri Orpon hallitusohjelman kirjaus vastaanottorahan pienentämisestä perustuslain ja vastaanottodirektiivin sallimaan minimiin. Esityksellä haetaan säästöjä julkisen talouden tasapainottamiseksi, ja se liittyy vuoden 2024 toiseen lisätalousarvioon. Vastaanottorahan määrää on kuitenkin tarkoitus arvioida uudelleen vielä tänä vuonna käynnistyvän vastaanottolain uudistamishankkeen aikana.

Tämän nyt käsittelyssä olevan esityksen tavoitteena on lisäksi nopeuttaa sellaisten tilapäistä suojelua saavien henkilöiden kuntaan siirtymistä, joilla on mahdollisuus hakea kotikuntaa. Vastaanottokeskuksen asiakkaan oleskelu Suomessa on tilapäistä, ja vastaanottokeskuksessa vietetyn ajan on tarkoitus olla lyhyt. Myös vastaanottoraha on suunniteltu etuudeksi, jolla henkilön toimeentulo turvataan ainoastaan lyhytaikaisesti.

Perustuslakivaliokunta on antanut asiasta lausunnon. Perustuslakivaliokunta esittää, että lakiehdotus voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä vain, jos valiokunnan täydentävää vastaanottorahaa koskevasta sääntelystä tekemä valtiosääntöoikeudellinen huomautus otetaan asianmukaisesti huomioon.

Arvoisa puhemies! Vastaanottorahaa myönnetään ihmisarvoisen elämän kannalta välttämättömän toimeentulon turvaamiseksi ja itsenäisen selviytymisen edistämiseksi, jos henkilö on tuen tarpeessa eikä voi saada toimeentuloa ansiotyöllään, muista tuloistaan tai va-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 67/2024 vp

roistaan, itseensä nähden elatusvelvollisen huolenpidolla tai muulla tavalla. Vastaanotto-raha myönnetään kansainvälistä suojelua hakevalle ja tilapäistä suojelua saavalle sekä ihmiskaupan uhrille, jolla ei ole kotikuntalaissa tarkoitettua kotikuntaa Suomessa. Ilman huoltajaa olevalle lapselle myönnetään vastaanottorahan sijasta käyttörahaa, jos hän ma-joiittuu vastaanottokeskuksessa, joka tarjoaa täyden ylläpidon.

Esityksessä ehdotetaan, että yksin asuvalle myönnettävän vastaanottorahan perusosa lasketaan 348 eurosta 300 euroon. Ateriat tarjoavassa vastaanottokeskuksessa vastaanotto-
rahan määrä alenee 102 eurosta 88 euroon. Muilla 18 vuotta täyttäneillä vastaanottorahan perusosan määrä alenee 294 euron suuruudesta 254 euroon ja ateriapalvelut tarjoavassa vas-
taanottokeskuksessa 84 eurosta 72 euroon.

Vastaanottorahan perusosan tulee ravintomenojen lisäksi kattaa vaatemenot, vähäiset terveydenhuoltomenot, paikallisliikenteen ja puhelimen käytöstä aiheutuvat menot ja vas-
taavat muut henkilön ja perheen jokapäiväiseen toimeentuloon kuuluvat menot. Hallituk-
sen esityksessä on perusosan arvioinnin yhtenä suuntaa antavana mittarina käytetty viite-
budjetiteja, jotka heijastavat ihmisarvoisen elämän edellyttämää kulutustasoa. Esimerkiksi
viitebudjetin mukaan vastaanottorahan määrä olisi vastaanottorahan perusosan pienentä-
misen ja indeksijäädytyksen jälkeen edelleen riittävä terveellisestä ruuasta syntyviin kus-
tannuksiin.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan vastaanotto-raha tarjoaa myös enemmän liik-
kumavaraa kuin välttämätön toimeentulotuki, koska vastaanotto-rahaa maksetaan kuukau-
deksi kerrallaan. Valiokunta toteaa, että vastaanottorahan riittävyttä ei kuitenkaan voida
suoraan verrata toimeentulotuen perusosan riittävyteen, koska toimeentulotuen perus-
osaan sisältyviä menoja katetaan vastaanottojärjestelmässä myös aineellisena hyödykkeen-
nä annettavalla osuudella sekä muilla vastaanottopalveluilla ja täydentävällä vastaanotto-
rahalla silloin, kun sen arvioidaan olevan yksilöllisestä syystä tarpeen.

Arvoisa puhemies! Perustuslakivaliokunta toteaa lausunnossaan, että perustuslain
19 §:n 1 momentissa asetettuja vaatimuksia ei täytä sellainen järjestelmä, jossa perusoike-
ussäännöksen mukainen oikeus turvataisiin pelkästään tai viime kädessä vain viranomai-
sen laissa oikeudellisesti sitomattoman harkintavallan käytön perusteella. Perustuslakiva-
liokunta pitää lausunnossaan ongelmallisena sitä, että vastaanottolain 19 §:n sääntely täy-
dentävän vastaanottorahan suhteesta vastaanottorahan perusosaan ja vastaanottolain
myöntämisedellytyksistä on voinut jäädä epäselväksi.

Hallintovaliokunta kiinnittää huomiota siihen, että käsiteltävänä olevassa hallituksen
esityksessä ei esitetä tässä suhteessa minkäänlaista muutosta. Perustuslakivaliokunnan mu-
kaan täydentävää vastaanotto-rahaa koskevaa sääntelyä on kuitenkin välttämätöntä selven-
tää niin, että laista käy yksiselitteisesti ilmi tuen myöntämisen ja myöntämisen edellytys-
ten oikeusharkintaisuus ja se, että vastaanottolain 19 §:n 1 momentin säädös ihmisarvoi-
sen elämän kannalta välttämättömän toimeentulon turvaamisesta ja itsenäisen selviytymi-
sen edistämisestä koskee myös täydentävää vastaanotto-rahaa.

Vastaanottorahan perusosa myönnetään kaikille hakijoille, jotka täyttävät tietyt edelly-
tykset. Täydentävää vastaanotto-rahaa on myönnetty sen sijaan henkilön tai perheen erityi-
sistä tarpeista ja olosuhteista johtuviin tarpeelliseksi harkittuihin menoihin. Myönnettävän
tuen määrä määräytyy tapauskohtaisesti hakijan esittämien yksilöllisten tarpeiden mu-
kaan. Täydentävää vastaanotto-rahaa hakevan on osoitettava täydentävän vastaanottorahan
tarpeellisuus ja toimitettava olennaiset tiedot vastaanottokeskukseen hakemuksen käsitte-
lemistä varten. Täydentävää vastaanotto-rahaa koskevan hallintopäätöksen tekee vastaan-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 67/2024 vp

ottokeskuksen sosiaalityöntekijä tai sosiaaliohjaaja esitettyihin tietoihin perustuen. Täydentävän vastaanottorahan päätöstä tehtäessä käytetään edellä mainitun laskelman ohella yksilöllistä harkintaa sen arvioimiseksi, onko tuki tarpeellista, miksi se on tarpeellista ja kuinka paljon tukea myönnetään. Täydentävää vastaanottorahaa ei ole tarkoitettu myönnettäväksi vastaanottorahan perusosalla katettavaksi tarkoitettuihin arjen menoihin.

Vastaanottolain mukainen velvollisuus turvata henkilön toimeentulo ja huolenpito sekä täydentävää vastaanottorahaa koskeva rajausta ovat kuitenkin saattaneet vaikeuttaa lain tulkintaa ja yhdenmukaista toimeenpanoa käytännön tasolla erityisesti silloin, kun henkilölle myönnettävä vastaanottorahan perusosa ei yksittäisessä tapauksessa ole ollut riittävä turvaamaan henkilön ihmisarvoisen elämän kannalta välttämätöntä toimeentuloa ja edistämään itsenäistä selviytymistä.

Arvoisa puhemies! Hallintovaliokunta ehdottaa, että tässä yhteydessä muutetaan hallituksen esitykseen sisältyvätönä, täydentävää vastaanottorahaa koskevan vastaanottolain 19 §:n 3 momenttia. Valiokunta ehdottaa momentin selventämistä siten, että jatkossakin voidaan varmistaa, ettei henkilön oikeus ihmisarvoisen elämän kannalta välttämättömään huolenpitoon ja toimeentuloon vaarannu. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että jatkossa täydentävää vastaanottorahaa voidaan myöntää myös vastaanottorahan perusosalla katettavaksi tarkoitettuihin arjen menoihin.

Toisaalta valiokunta korostaa sitä, että henkilön toiminta, jossa vastaanottorahan perusosaa on käytetty muuhun kuin vastaanottolain 19 §:n 2 momentissa tarkoitettuihin menoihin, ei lähtökohtaisesti voi oikeuttaa täydentävään vastaanottorahaan. Valiokunta haluaa myös kiinnittää huomiota siihen, että myönnettävän tuen määrä määräytyy edelleen tapauskohtaisesti hakijan esittämien yksilöllisten tarpeiden mukaan ja harkintaan perustuva menettely täydentävää vastaanottorahaa haettaessa pysyy samana. Hallintovaliokunta tähdentää, että mikäli hakija hakee täydentävää vastaanottorahaa siksi, että vastaanottorahan perusosa ei ole ollut riittävä kattamaan kuukausittaisia arjen menoja, tulee vastaanottokeskuksen sosiaalityöntekijän tai sosiaaliohjaajan selvittää, miksi henkilön rahat ovat loppuneet. Mikäli henkilöllä on perusteltu syy varattomuuteen, voidaan täydentävää vastaanottorahaa myöntää myös vastaanottorahan perusosalla katettaviin menoihin. Mikäli tällaista syytä ei ole eikä selvittämisestä huolimatta syytä saada selville, tulee vastaanottokeskuksen ainakin tällaisissa tilanteissa turvata ainoastaan henkilön perustarpeet esimerkiksi antamalla hakijalle peruselintarvikkeita. Tilanteessa tulee kuitenkin huolehtia erityisesti lasten erityistarpeiden turvaamisesta.

Arvoisa puhemies! Lopuksi haluan vielä todeta, että valiokunta pitää tärkeänä, että vastaanottorahan pienentämisen ja indeksijäädytyksen yhteisvaikutuksia seurataan vuosien 2024–2025 aikana. Hallintovaliokunta puoltaa lakiehdotusten hyväksymistä mietinnöstä ilmenevin huomioin ja muutosehdotuksin. Mietintöön sisältyy vastalause, jossa ehdotetaan lakiehdotuksen hylkäämistä. — Kiitos.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Ronkainen, olkaa hyvä.

16.50 Jari Ronkainen ps: Arvoisa puhemies! Vastaanottokeskuksen asiakkaan oleskelu Suomessa on tilapäistä, ja näin ollen myös vastaanottokeskuksessa vietetty aika on tarkoitettu suhteellisen lyhytkestoiseksi. Myös vastaanottoraha on suunniteltu etuudeksi, jolla henkilön toimeentulo turvataan ainoastaan lyhytaikaisesti. Tässä hallituksen esityksessä

Pöytäkirjan asiakohta PTK 67/2024 vp

ehdotetaan vain vastaanottorahan ja käyttörahan määrän väliaikaista alentamista. Laki tulisi olemaan voimassa vuoden 2025 loppuun asti.

Esityksen mukaan vastaanottorahan ja käyttörahan määrää pienennettäisiin välttämättömänä toimeentulotukena myönnettävien toimeentulotukien laskennallisten ravintomenojen määrän tasolle. Vastaanottorahan tarkoituksena on turvata ihmisarvoisen elämän kannalta välttämättömän toimeentulo ja edistää itsenäistä selviytymistä henkilöille, jotka tuen tarpeessa ovat. Tämä koskee erityisesti kansainvälistä suojelua hakevia ja tilapäistä suojelua saavia henkilöitä sekä ihmiskaupan uhreja, joilla ei ole kotikuntaa Suomessa. Tavoitteena onkin nopeuttaa sellaisten tilapäistä suojelua saavien henkilöiden kuntaan siirtymistä, joiden kohdalla kotikunnan hakeminen on mahdollista.

Arvoisa puhemies! Tämän esityksen taustalla on pääministeri Orpon hallitusohjelman kirjaus vastaanottorahan pienentämisestä perustuslain ja vastaanottodirektiivin sallimaan minimiin. Suomen julkinen talous on tiukoilla, ja kaikkien sektoreiden on osallistuttava säästötoimiin. Vastaanottorahan ja käyttörahan pienentäminen on niin ikään taloudellisesti hyvin perusteltua. Vastaanottorahan määrän alentaminen tulee auttamaan valtiontalouden menojen hillitsemisessä, ja siten leikkaus tulee koko yhteiskunnan taloudellista vakautta tukemaan. Tämä on erityisen tärkeää nykyisessä taloustilanteessa, jossa valtion on löydettävä keinoja vähentää kuluja ilman, että kaikkein kriittisimmät peruspalvelut tulisivat vaarantumaan.

Vastaanottorahaa ja käyttörahaa myönnetään välttämättömän toimeentulon ja huolenpidon turvaamiseksi esimerkiksi tilapäisesti Suomessa oleskeleville. Nykytilanteessa vastaanottorahaa myönnetään myös henkilöille, jotka ovat maassa ilman laillista oleskelulupaa. Vaikka kansainväliset sitoumukset edellyttävätkin tietyntasoisia huolenpitoa kaikille, on aiheellista pohtia, onko nykyinen käytäntö todellisesti kestäväällä pohjalla. Laittomasti maassa oleskelevien henkilöiden tukeminen vastaanottorahalla antaa ristiriitaisen viestin maahanmuuttopolitiikasta. Se saattaa kannustaa ihmisiä jäämään maahan ilman laillista lupaa, jos he tietävät maahan jäädessään, että taloudellista tukea on laittomasta maassa oloista huolimatta luvassa. Jokainen laittomasti maassa olevalle myönnetty euro on pois muista tärkeistä kohteista, kuten omasta terveydenhuollostamme, koulutuksestamme tai sosiaaliturvastamme. Laittomasti maassa olevien henkilöiden tilanteita tulee jatkossa käsitellä tehokkaasti muun muassa nopeutettuja palautusprosesseja hyödyntäen.

Arvoisa puhemies! Vastaanottorahan taso säilyy edelleen riittävänä ihmisarvoisen elämän turvaamiseksi. Esityksessä on huolehdittu siitä, että vastaanottorahan määrä kattaa myös jatkossa välttämättömät ravintomenot ja muut päivittäiset kulut — ja tämän vastaanottorahan pohjimmainen tarkoitus nimenomaisesti onkin. Vaikka tukea nyt pienennetäänkin, se ei missään nimessä tarkoita, että tuen saajat jäisivät jatkossa ilman tarvitsemaansa apua.

Haluaisinkin vielä korostaa, ettei tämä lakimuutos suinkaan vähennä kenenkään ihmisarvoa tai oikeuksia. Päinvastoin se pyrkii varmistamaan, että julkinen talous pysyy kestäväällä pohjalla ja että kansainvälistä suojelua hakevilla on edelleen riittävä toimeentulo ja mahdollisuus integroitua yhteiskuntaamme. Vastaanottorahan pienentäminen on välttämättömä toimenpide taloudellisten haasteiden keskellä, ja se toteutetaan siten, että kaikkien oikeudet ja hyvinvointi turvataan. — Kiitos.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitos. — Edustaja Peltonen, olkaa hyvä.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 67/2024 vp

16.55 Eemeli Peltonen sd: Arvoisa puhemies! Tässä hallituksen esityksessä ehdotetaan leikattavan vastaanottorahaa ja käyttörahaa, joita myönnetään kansainvälistä suojelua hakevalle, tilapäistä suojelua saavalle ja ihmiskaupan uhrille, jolla ei ole kotikuntaa. Kyse on merkittävästä leikkauksesta heikossa asemassa olevilta ihmisiltä. Vastaanottorahan perusosan suuruus on nykyisin noin 59 prosenttia toimeentulotuen perusosan määrästä, ja hallituksen esityksen mukainen alennettu vastaanottorahan perusosan suuruus olisi jatkossa enää 49 prosenttia toimeentulotuen perusosan määrästä. Leikkaus on siten tuntuva.

Tämän leikkauksen kohtuullisuutta arvioitaessa on tärkeää muistaa, että hallitus on jo päättänyt myös vastaanottorahaan kohdistuvasta indeksijäädystä. Hallintovaliokunnan asiantuntijakuulemisten perusteella vastaanottorahan leikkaus ja indeksijäädys voivat yhdessä johtaa seurauksiin, joiden tuloksena hallituksen esityksen kielteiset vaikutukset ylittävät mahdolliset säästöt. Hallintovaliokunnan useissa asiantuntijalausunnoissa onkin tuotu esiin, että hallituksen esityksen vaikutuksia ei ole arvioitu riittävästi. Erityisen suurena riskinä on, että hallituksen esitys vain heikentää jo valmiiksi heikossa asemassa olevien ihmisten tilannetta entisestään. Suuri osa vastaanottorahaa saavista on tällä hetkellä Ukrainasta paenneita ihmisiä. Iso osa heistä on lapsia. Kun leikkaus kohdistuu erityisen heikossa asemassa oleviin ihmisiin, korostuu velvollisuus huolelliseen vaikutusarvioiden toteuttamiseen ennen kuin leikkauksista tullaan täällä eduskunnassa päättämään. Valitettavasti tämänkin esitys liittyy hallituksen heikosti valmisteltujen esitysten pitkään sarjaan.

Arvoisa puhemies! Siihen tosiasiaan tämän hallituksen esityksen perusteluissa voin yhtyä, että sellaisten tilapäistä suojelua saavien henkilöiden kuntaan siirtymistä, joilla olisi kotikuntaa mahdollisuus hakea, on nopeutettava ja siihen on kannustettava. Kotikunnan hakemiseen tulisi kuitenkin ohjata muilla keinoilla kuin leikkaamalla kaikkien kansainvälistä suojelua saavien vastaanottorahan tasoa. Nyt muita kannustavia menetelmiä ei ole kunnolla arvioitu vaihtoehtona tälle kovalle leikkaukselle.

Hallituksen esityksellä pyritään esityksen perustelujen mukaan valtiontalouden säästöjen lisäksi vähentämään Suomen turvapaikka- ja vastaanottojärjestelmän houkuttelevuutta. Sisäministeriön hallintovaliokunnalle toimittaman vastineen mukaan vastaanottorahan määrän vaikutuksesta perusteettomasti kansainvälistä suojelua hakevien määrään ei kuitenkaan ole todennettua tietoa. Vaikuttaakin siltä, että kyseessä on jälleen yksi hallituksen esitys, jolla hieman kyseenalaisin perustein halutaan antaa vaikutelma ongelmista, joita ei esitetyssä laajuudessa edes ole tai joihin ei ainakaan tällä esityksellä kestävästi ja vaikuttavasti puututa.

Hallituksen esitystä kokonaisuudessaan on erittäin vaikea pitää sosiaalisesti kestäväenä tai kannatettavana. Siksi sosiaalidemokraatit tulevat esittämään vastalauseestamme ilmeväin perustein tämän hallituksen esityksen hylkäämistä, kun hallituksen esitys toisen käsittelyn osalta aikanaan tässä salissa tulee käsiteltäväksi.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Hopsu, olkaa hyvä.

16.58 Inka Hopsu vihr: Arvoisa puhemies! Asiantuntijat ovat tuoneet esiin, että vastaanottorahan perusosan suuruus on nykyisin noin 59 prosenttia toimeentulotuen perusosan määrästä ja hallituksen esityksen mukainen alennettu vastaanottorahan perusosuus olisi 49 prosenttia toimeentulotuen perusosan määrästä. Hallitus on jo päättänyt myös vastaanottorahaan kohdistuvasta indeksijäädystä. Vastaanottorahan leikkaus ja indeksijäädys voivat yhdessä johtaa seurauksiin, joiden tuloksena hallituksen esityksen kielteiset vaiku-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 67/2024 vp

tukset ylittävät mahdolliset säästöt. Nämä leikkaukset käyvät pidemmän päälle kalliiksi yksilön lisäksi myös yhteiskunnallisesti. Kielteiset vaikutukset ovat esimerkiksi harmaan talouden lisääntyminen, paperittomuuden lisääntyminen, se, että alttius hyväksikäytölle kasvaa, taloudellinen epävarmuus kasvaa, psykofyysinen oireilu ja psykososiaalisen tuen tarve lisääntyvät vastaanottokeskuksissa, lastensuojelutoimenpiteiden tarve saattaa lisääntyä, perheväkivallassa saattaa olla kasvua ja yleisesti perheiden huonovointisuus lisääntyä — nämä esimerkkeinä mahdollisista vaikutuksista.

Esityksen ja indeksijäädetyksen yhteisvaikutus tämän vuoden aikana olisi yksin asuvalle, yhteistaloudessa asuvalle ja alle 10-vuotiaalle lapselle yhteensä 20 prosenttia ja vuoden 25 aikana 22 prosentin vähennys henkilön kuukausittaiseen käytössä olevaan rahaan. Yksinhuoltajalla vähennys olisi tänä vuonna 9 prosenttia ja ensi vuonna 11 prosenttia. Perheen kanssa asuvalle 10—17-vuotiaalle lapselle vähennys olisi tänä vuonna 11 prosenttia ja ensi vuonna 13 prosenttia kuukausittain käytössä olevaan rahaan. Nuo prosentit eivät kuulosta valtavan suurilta, mutta kun se lähtökohtainen summa on pieni. Eli jatkossa esimerkiksi alle 16-vuotias ilman huoltajaa maahan tullut lapsi saisi kuukaudessa 26 euroa käyttörahaa. Sillä hänen täytyy kattaa harrastukset, vapaa-aika, virkistäytyminen, puhelimen käyttö, muu kuin välttämätön vaatetus, koulutarvikkeet ja niin edelleen. Tämä ei ainakaan vähennä eriarvoisuutta ja yhteiskunnan polarisaatiota.

Useissa asiantuntijalausunnoissa on tuotu esiin, että hallituksen esityksen vaikutusarviointi on heikkoa ja huteralla pohjalla. Esitys heikentää jo valmiiksi heikossa asemassa olevien ihmisten tilannetta entisestään. Esityksen ongelmat eivät poistu täydentämällä täydentävän vastaanottorahan myöntämisedellytyksiä koskevaa sääntelyä. Sen sijaan muutokset tulevat merkittävästi lisäämään byrokratiaa, lisäämään ja vaikeuttamaan etuuden myöntäjien työtä ja lisäämään tuensaajien aseman epävarmuutta.

Tavoitteena on myös sellaisten tilapäistä suojelua saavien henkilöiden kuntaan siirtymisen nopeuttaminen, joilla olisi mahdollisuus kotikuntaa hakea — tämä siis hallituksen mainitsema tavoite. Kotikunnan hakemiseen tulisi kuitenkin ohjata muilla keinoin kuin leikkaamalla kaikille kansainvälistä suojelua hakeville, tilapäistä suojelua saaville ja ihmiskaupan uhreille myönnettävää vastaanottorahaa. Pitäisi tietää ne taustasyyt, minkä takia kotikuntaa ei haeta. Esimerkiksi ukrainalaisten kohdalla he haluavat jatkaa oman maan opintoja, ja kotikuntaan siirtyminen Suomessa tarkoittaisi, että samalla pitäisi siirtyä Suomen koulutusjärjestelmään. Esitys kohdistuukin tällä hetkellä erityisesti sotaa pakeneviin ukrainalaisiin. Tammikuun 24 alussa vastaanottojärjestelmän asiakkaista 79 prosenttia oli ukrainalaisia.

Tilapäisen suojelun saajien lisäksi vastaanottorahaa saavat turvapaikanhakijat sekä ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmässä olevat ja heidän alaikäiset lapsensa, joilla ei ole kotikuntaa Suomessa.

Esityksellä heikennetään myös ilman huoltajaa Suomeen tulleille lapsille maksettavaa käyttörahaa.

Riippuvuutta vastaanottorahasta ei voida varsinaisesti pitää kestoaltaan lyhyenä ja väliaikaisena, sillä turvapaikkaprosessit kestävät kuukausia ja jopa vuosia, eikä resurssia tämän prosessin nopeuttamiseen ole luvattu. Hallituksen esityksellä pyritään valtiontalouden säästöjen lisäksi vähentämään Suomen turvapaikka- ja vastaanottojärjestelmän houkuttelevuutta — hallituksen mukaan näin. Myös tähän ajatukseen sisältyy virheellisiä käsityksiä siitä, mikä on motivaatio turvapaikkaa täältä hakevilla.

Myös vihreät yhtyvät tähän hylkäysesitykseen.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 67/2024 vp

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Vigelius, olkaa hyvä.

17.04 Joakim Vigelius ps: Arvoisa puhemies! Siinä missä aiemmin rahaa ja jakovaraa oli, enää ei ole. Liian pitkään säästötoimia lykättiin päättäjiltä seuraaville, ja siksi nyt säästöjä joudutaan tekemään ennätysellisen paljon. Osana näitä mittavia säästöjä hallitus leikkaa myös vastaanottorahaa, jota myönnetään turvapaikanhakijoille ja tilapäistä suojelua saaville. Esitys on osa julkisen talouden tasapainottamiseksi tehtäviä toimenpiteitä, joihin kaikkien tulee osallistua. Yhteisistä talkoista ja solidaarisuudesta puhutaan liian usein silloin, kun veroja tahdotaan korottaa, ja toisaalta liian harvoin silloin, kun on tarve yhdessä ja yhteisvastuullisesti säästää. Lykätty säästö kun on leikkaus tulevilta sukupolvilta, heidän koulutuksestaan, heidän terveydenhuollostaan, myös heidän tulevista palkoistaan. Siksi myös vastaanottorahaa vastaanottavien on osallistuttava näihin talkoihin.

Esityksellä arvioidaan saavutettavan yhteensä yli 16 miljoonan euron säästöt tämän ja ensi vuoden aikana. Säästö ei ole vaikutuksiltaan yksin taloudellinen. Se myös vähentää Suomen vetovoimatekijöitä erityisesti turvapaikanhaun kohdemaana. Saksalaislehti Bild listasi viime syksynä neljä tekijää, jotka ovat tehneet Saksasta lehden sanoin turvapaikkamagneetin. Kannustimiksi hakemus- ja tulijavirroille arvioitiin ainakin seuraavat neljä tekijää:

Ensimmäisenä tekijänä anteliaat sosiaalietuudet. Artikkelissa verrattiin tarjolla olevia tukia ja palveluja muutamissa Euroopan maissa. Tiukimmin rajoitetut ne olivat Tanskassa. Suomea tässä listauksessa ei ollut mainittuna, mutta esimerkiksi juuri vastaanottorahamme on eurooppalaisessa viitekehityksessä keskitason yläpuolella tällä hetkellä. Myös sosiaaliturvajärjestelmämme passivoiva vaikutus erityisesti maahanmuuttajayhteisössä on yleisesti tunnustettu tosiasia.

Toisena tekijänä suurempi maahanmuuttajien pohjalukema vetää puoleensa lisää tulijoita. Kun maanmiehiä on kohdemaassa jo ennestään, turvapaikan hakemisen lisäksi myös seuran, vertaisten ja yhteisöllisyyden hausta tulee näistä maista mielisempää.

Kolmas tekijä on liitoksinen toisaalta tähän jo edellä mainittuun, eli yhteisöt laajenevat myös löyhien perheen yhdistämisen kriteerien myötä. Se helpottaa sisarusten, sukulaisten, serkkujen, tätien, setien ja muiden lähiomaisten pääsyä maahan ja siten entisestään kehittää, kasvattaa näitä olemassa olevia yhteisöjä.

Neljäntenä ja viimeisenä vetovoimatekijänä mainitaan heikosti toimivat palautuskäytännöt. Eli kielteisestä turvapaikkapäätöksestä, jopa useammasta sellaisesta, huolimatta maahan jäädään usein oleskelemaan laittomasti.

Sana näistä edellä mainituista vetovoimatekijöistä leviää etenkin sosiaalisen median aikakautena helposti niiden miljoonien ja miljoonien ihmisten keskuudessa, jotka harkitsevat turvapaikanhakua Euroopasta. Höveleimmin suhtautuvien maiden maine kiirii kansainvaellusten edellä. Näin yksistä maista tulee toisia halutumpia kohdemaita hakea turvaa, oli hakijalla aitoa turvan tarvetta tai ei.

Vastaanottoraha on suunniteltu lyhytaikaiseksi etuudeksi, jos henkilö on tuen tarpeessa eikä voi saada toimeentuloa ansiotyöllä tai muista tulonlähteistä. Pitkällä aikavälillä tilapäistä suojelua saavien siirtyminen kunnan palveluiden piiriin on yhteiskunnalle kokonaisuudessaan edullisempää kuin jumiutuminen passivoivaan vastaanottojärjestelmään. Tämä säästöpäätös omalta osaltaan huolehtii siitä, että vastaanottoraha ei toimi epäterveenä kannustimena tai epäterveenä vetovoimatekijänä meiltä maailmalle. Samalla se ehkäisee houkutusta jäädä pitkittyneesti kyseisen etuuden ja palveluiden vangiksi kannus-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 67/2024 vp

taen tulijaa nousemaan omille jaloilleen, kotoutumaan ja itsenäisesti elättämään itsensä työnteolla.

Loppuun muistutan, että tämäkään etuus ei ole itsestäänselvyys. Se on meiltä suomalaisilta avokätinen kädenojennus tänne tulleille. Suomalaisten joutuessa nyt liian pitkään lykkätyjen säästöpäätösten eteen ei tätäkään kiveä tule jättää kääntämättä.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Laiho, olkaa hyvä.

17.09 Mia Laiho kok: Arvoisa puhemies! Tämän lakiesityksen taustalla on pääministeri Orpon hallitusohjelman kirjaus vastaanottorahan pienentämisestä perustuslain ja vastaanottodirektiivin sallimaan minimiin. Esityksellä haetaan säästöjä julkisen talouden tasapainottamiseksi, ja se liittyy vuoden 24 toiseen lisätalousarvioon.

Mitä sitten tarkoitetaan tällä vastaanottorahalla ja käyttörahalla? Vastaanottojärjestelmän kokonaisuus koostuu vastaanottorahasta, käyttörahasta, vähäistä suuremmista terveydenhuollon kustannuksista sekä täydentävästä vastaanottorahasta. Lisäksi vastaanottokeskus antaa asiakkailleen osan tuesta hyödykkeinä. Eri etuusjärjestelmän piirissä olevien henkilöiden erilainen asema muodostaa hyväksyttävän perusteen jossain määrin eriyttää toimeentulotuen ja vastaanottorahan suuruus toisistaan. Perustuslakivaliokunta on kiinnittänyt huomiota siihen, että oleskelua vastaanoton piirissä ei hallituksen esityksessä ole tarkoitettu pysyväksi.

Esityksen tavoitteena on myös nopeuttaa sellaisten tilapäistä suojelua saavien henkilöiden kuntaan siirtymistä, joilla on mahdollisuus hakea kotikuntaa. Vastaanottokeskuksen asiakkaan oleskelu Suomessa on tilapäistä, ja vastaanottokeskuksessa vietetyn ajan on tarkoitus olla lyhyt. Myös vastaanottoraha on suunniteltu väliaikaiseksi etuudeksi. Vastaanottorahan perusosaa esitetään siis laskettavan 348 eurosta 300 euroon ja 102:sta 88 euroon, mikäli ateriat tarjotaan vastaanottokeskuksessa. Muilla 18 vuotta täyttäneillä perusosa aleni 294:stä 254:ään.

Hallintovaliokunta on todennut, että ehdotus ei muuta hyödykkeinä annettavan tuen määrää, ja se ei myöskään vaikuta vastaanottokeskuksen asiakkaan oikeuteen saada muita vastaanottopalveluja, joihin kuuluvat vastaanottorahan ja aineellisten hyödykkeiden lisäksi muun muassa majoitus, sosiaali- ja terveyspalvelut sekä täydentävä vastaanottoraha silloin kun sen arvioidaan olevan yksilöllisestä syystä tarpeen.

Perustuslakivaliokunta on kiinnittänyt huomiota lasten ja haavoittuvassa asemassa olevien tilanteeseen, ja hallintovaliokunta tähän on asianmukaisesti kiinnittänyt huomiota ja korjannut esitystä sen perusteella, että näille ryhmille sitä voidaan siellä harkinnanvaraisessa tuessa lisätä.

Tämä esitys on linjassa hallituksen muidenkin toimien kanssa, kun taloutta yritetään saada kuntoon. Kaikkialta pitää vähän nipistää, mitään kohtia ei voida jättää huomiotta. Tämä on ihan kohtuullinen ja perusteltu esitys.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Lehtinen, olkaa hyvä.

17.12 Rami Lehtinen ps: Arvoisa puhemies! Kenellekään tässä salissa ei pitäisi olla epäselvää, että olemme ajautuneet todella haastavaan taloustilanteeseen. Toimia on tehty historiallisen paljon, jotta voisimme taata hyvinvointiyhteiskunnan myös tuleville sukupolvil-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 67/2024 vp

le. Siitä huolimatta lähes jokaista hallituksen taloutta tasapainottavaa toimea arvostellaan vääräksi. Vaihtoehtoja sen sijaan tulee kovin niukasti.

On huomattava, että säästötoimet koskevat meitä kaikkia. Siksi myös kansainvälistä suojelua hakevien on osallistuttava näihin talkoisiin. Vastaanottorahan ja käyttörahan pienentäminen ovat osana valtion sopeuttamistoimia. Samaan aikaan on kuitenkin huomioitu, että esimerkiksi vastaanottorahan perusosa on sellaisella tasolla, että se vastaa ihmisarvoisen elämän edellyttämää tasoa. Erityisen tärkeää on myös varmistua siitä, että vastaanottorahaa käytetään myönnettyihin käyttötarkoituksiin eli hakijan oman elämän peruskustannuksiin. Suomella ei ole varaa siihen, että vastaanottorahaa käytetään esimerkiksi päihteisiin tai lähetetään hakijan kotimaahan. Tämän salliminen johtaisi siihen, että hakijan omat tarpeet katettaisiin muilla tukijärjestelyillä, jolloin kustannukset pelkästään kasvaisivat.

Muutos on erittäin tarpeellinen myös siksi, että se kannustaa hakeutumaan kotikunnan palvelujen piiriin ja samalla parempien työllisyyspalvelujen alaisuuteen. Vastaanottorahan pienentäminen kannustaa hakijaa huolehtimaan ja ottamaan enemmän vastuuta omasta toimeentulostaan, ja tämä toimeentulovelvoite on tärkeää kohdistaa kaikkiin maassa oleviin, ei pelkästään kantaväestöön. — Kiitos.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Hänninen, olkaa hyvä.

17.14 Juha Hänninen kok: Arvoisa herra puhemies! Suojelua hakevan vastaanotto: Siihen liittyy vastaanottorahaa, joka mahdollistaa ihmisarvoisen elämän. Tässä se toteutuu. Esityksestä käyvät selkeästi esille perusteet sopeutukselle. Hallituksen esitys on huolellisesti valmisteltu ja kannatettava. Tässä taloudellisessa tilanteessa kaikkien on oltava mukana sopeutustoimissa. — Kiitos.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Meriluoto, olkaa hyvä.

17.14 Laura Meriluoto vas: Arvoisa puhemies! Tällä esityksellä saavutettavat säästöt olivat alun perinkin aika kyseenalaisia, ja nyt kun tätä vielä sitten perustuslakivaliokunnan ponnen perusteella muutettiin niin, että painotetaan täydentävää vastaanottorahaa, niin se kyllä luultavasti syö ne epävarmatkin säästöt, jos niitä olisi tulossa.

Toinen, millä tätä esitystä perustellaan, on meidän vastaanottojärjestelmän houkuttelevuuden vähentäminen. No, kun vastaanottojärjestelmässä tammikuun alussa olleista ihmisistä 79 prosenttia oli ukrainalaisia, niin olisi ihan mielenkiintoista kuulla hallituspuolueiden edustajien arvio, kuinka moni ukrainalainen pakolainen jatkossa jättää tämän leikkauksen myötä hakeutumatta Suomeen ja onko ylipäätään tarkoituksenmukaista viestiä ukrainalaisille, että älkää tulko tänne. [Mauri Peltokangas: Eiköhän sinne mene ihan toisenlaista viestiä!]

Yleiskeskustelu päättyi.

Eduskunta hyväksyi hallituksen esitykseen HE 28/2024 vp sisältyvän lakiehdotuksen sisälön mietinnön mukaisena. Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely päättyi.